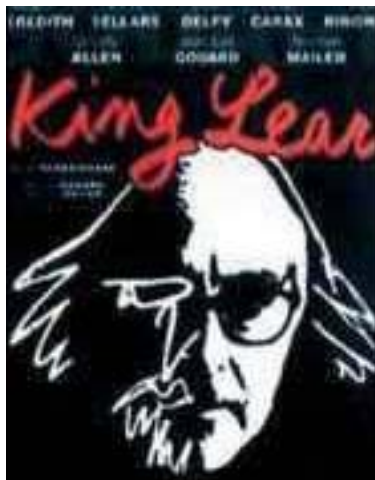

King Lear på film och video

Förbluffande många iscensättningar av *Kung Lear* finns tillgängliga på video och DVD. De flesta av dem är från 1900-talets sista tredjedel, men man kan också få tag i en italiensk *Re Lear* från 1910 och en 73 minuters tv-föreställning som Peter Brook gjorde i USA 1953, med Orson Welles i titelrollen.

1969 gjorde Peter Brook en film av pjäsen. Den byggde delvis på en uppsättning som han gjort i Stratford tidigare. I filmen liksom på scen spelades Lear av Paul Scofield. Samtidigt arbetade den store ryske regissören Grigorij Kozintsev (1905-1973) med sin filmversion. Resultatet blev två mycket olika, men båda på sitt sätt storartade filmer.

Skådespelaren Michael Hordern har gjort många shakespeareroller på scen, film och tv. 1975 och 1982 spelade han Lear i två tv-uppsättningar i regi av Jonathan Miller. Hordern bröt ny mark genom att göra en mycket oromantisk och realistisk gestaltning av kungen. Hans Lear är ingen storartad maktmänniska, han är en lätt senildement äldre man

som håller på att tappa greppet om tillvaron. Han är både rörande och farlig och det är lätt att förstå varför Regan och Goneril vill stoppa hans framfart. Tyvärr är de här två snarliga iscensättningarna svåra att få tag i, men den från 1982 ingick i BBC:s Shakespeareserie och finns ibland i brittiska second-hand-butiker.

Motsatsen till en här tolkningen hittar man i Michael Elliotts tv-film från 1983. Här gjorde den 77-årige Laurence Olivier sin stora avskedsföreställning. Det är en vacker och synnerligen romantisk tolkning, där allt fokuseras på Lears lidande och väg mot större insikter. Under 1990-talet kom också nya tv-uppsättningar med senare storheter som Ian Holm och Brian Blessed.

Till fröjden med *Kung Lear* hör också att Shakespeares pjäs inspirerat till många nydiktningar. Mest känd – och kanske bäst – är den japanske storregissören Akira Kurosawas *Ran* från 1985. Men tidigare har handlingen diktats om till vilda västern och till modern cirkusmiljö i hollywoodfilmerna *Broken Lance* (1954) och *The Big Show* (1961).

I filmen *The Dresser* (Påklädaren 1985), som bygger på en pjäs, spelar Albert Finney en gammal skådespelare som turnerar i andra världskrigets England. Man får se några fina scener från *Kung Lear*, och filmens handling är ett slags parallell till Shakespeares pjäs.

Den franske filmregissören Jean-Luc Godard gjorde 1987 en postmodernistisk *King Lear* med många ironiska självbespeglingar. Kritikernas uppfattning om den

pendlade mellan avsky och entusiasm, men enbart rollistan gör den värd uppmärksamhet. Där hittar man giganter som Godard själv, Norman Mailer, Woody Allen och den gamle storskadisen Burgess Meredith.

A Thousand Acres (Tusen tunnland, 1997) är en filmatisering av Jane Smileys prisbelönta roman med samma namn. Den utspelas i modern jordbruksmiljö och är ett slags feministisk tolkning av händelserna i *Kung Lear*. Den är inte alltigenom lyckad som film, men är ändå mycket sevärd på grund av en rad lysande rolltolkningar av Michelle Pfeiffer, Jessica Lange (de två producerade tillsammans), Jennifer Jason Leigh och Jason Robards.

En ny vilda västern-version har nyligen blivit tillgänglig på DVD. Den heter *King of Texas*, är gjord 2002 och sägs vara trogen handlingen i Shakespeares pjäs. Redan det faktum att Patrick Stewart, med prominent bakgrund i Royal Shakespeare Company och Star Trek, spelar "kungen" gör att den torde vara värd

en titt. Lika färsk är *My Kingdom*, en King Lear-omdiktning som utspelas i Liverpools gangstervärld. Här spelas huvudrollen av Richard Harris.

På ljudkassett och CD är urvalet mer begränsat, men man kan ändå få tag i många olika versioner av *Kung*

Lear. Paul Scofield kan man avnjuta i två versioner, Caedmon (60-tal) och Naxos (2002). Den enda med John Gielgud som finns tillgänglig nu är BBC (1994) men han har gjort ett par tidigare inspelningar som det kan löna sig att spana efter. Andra prominenta tolkningar har gjorts av Alec Guinness (Modern Library) och

Trevor Peacock (Arkangel). I serien *The Living Shakespeare* gjorde regissören och skådespelaren Donald Wolfit i slutet av 1950-talet en entimmesversion avsedd för skolbruk. Den är för kort för att göra pjäsen rättvisa, men är ändå en värdefull möjlighet att stifta bekantskap med en av 1900-talets stora shakespeare-tolkare. The Living Shakespeare gav

ut alla pjäserna på lp-skivor, under 1990-talet påbörjade man en nyutgåva på kassett men den blev ingen framgång, så också denna inspelning får man söka efter andrahandsaffärer.

Text: Kent Hägglund

Michael Hordern i *Kung Lear*

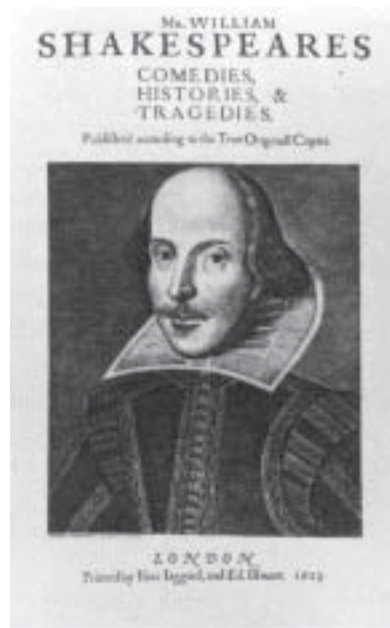
Två forskare om *Kung Lear*

I nästa nummer av *Shakespeare* kommer några intervjuer från England som Kent Hägglund besökte i mitten av augusti. Han passade på att fråga några shakespeareforskare om deras syn på *Kung Lear*:

Dr Paul M Edmondson är chef för utbildningsavdelningen vid *The Shakespeare Birthplace Trust*. Han säger så här om *King Lear*:

– **Pjäsen är ett mästerverk**, en av Shakespeares bästa. Och den har fler bottnar än man förstår vid första påseendet. Peter Brooks film från 1970 betydde mycket för mig – den gjorde rättvisa åt Regans och Gonerils sida av saken.

– Ifjol hade jag en ny stor upplevelse av pjäsen. Royal Shakespeare Company satte ihop en ensemble av unga nyutbildade skådespelare och kallade den för *The RSC Academy Company*. I dess uppsättning av *King Lear* spelades Lear av en 23-årig svart man. Vi är så vana vid att se huvudrollen göras av skådespelare i övre medelåldern eller äldre. Att se den gestaltad av en ung aktör var befriande, det fick mig att se och höra nya bottnar i texten.

Droeshouts gravyr av William Shakespeare, tryckt på titelsidan av första folion (1623)

Dr James Jowett, biträdande föreståndare för *The Shakespeare Institute* i Stratford, berättar att han har en speciell relation till *King Lear*:

– **Under 1970-talet deltog jag** i arbetet med *The Oxford Complete Shakespeare* (1986). Det var den första moderna utgåvan som gjorde tydlig skillnad mellan quarto- och folioversionerna¹ av pjäsen. I den trycktes båda i sin helhet, som två

separata pjäser. Och jag har en känsla av att pjäsens status håller på att ändras nu. Idag är man inte alls lika beredd att tala i hierarkiska termer och säga att detta är Shakespeares största tragedi. Vi resonerar om pjäserna på ett annat sätt idag.

– **Det har också vuxit fram** ett starkt intresse för olika adaptationer av *King Lear*, som till exempel Jane Smileys roman *A Thousand Acres*. Dessa utmanar den traditionella synen på pjäsen och tvingar oss att se pjäsen och gestalterna i den på nya sätt. Det tror jag kommer att bli mycket fruktbart i längden. Kanske kommer vi också att kunna se vikten av den skillnad som finns redan i titlarna till de två versionerna av pjäsen.

Quartoutgåvan 1608 kallas *The True Chronicle History of the Life and Death of King Lear and His Three Daughters*, medan pjäsen i Folion 1623 benämns *The Tragedie of King Lear*.

¹ För en utredning av begreppen quarto och folio, se sid. 4 (högerspalt) i detta nummer.

Text Kent Hägglund